

С. Ю. СУРГОВА
г. Николаев

ТОЛЕРАНТНОСТЬ КАК ПРОФЕССИОНАЛЬНО ВАЖНОЕ КАЧЕСТВО БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ, КОТОРЫЕ ЗАНИМАЮТСЯ ПРЕВЕНТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ

В статье рассматриваются теоретические основы формирования профессионально важного качества для социального работника – толерантности. Влияние личностно-ориентированных технологий превентивного образования на развития толерантности у будущих специалистов социальной сферы.

Ключевые слова: толерантность, профессиональная деятельность, превентивная деятельность, личностно-ориентированные технологии превентивного образования.

Стаття надійшла до редколегії 16.08.2014

УДК 378.14

С. М. ТАРАСОВА
м. Николаїв

В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ГРОМАДСЬКЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО СВДОМИХ ГРОМАДЯН

Стаття висвітлює аспекти громадського виховання підлітків у системі В. О. Сухомлинського та сучасні педагогічні проблеми виховання національно відомих громадян України.

Ключові слова: громадське виховання, педагогічні умови національного виховання, толерантність.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку та становлення національної системи освіти перед загальноосвітніми навчальними закладами поставлено складне й відповідальне завдання – формування людини нового типу, інтелектуальної, творчої, вихованої, з почуттям національної гідності, патріотом своєї Батьківщини.

Вирішення цих завдань вимагає створення принципово нової системи виховання, яка б раціонально поєднувала зміст, форми і методи впливу на підлітків, про що наголошується в провідних документах нашої держави: Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Національній програмі виховання дітей та учнівській молоді, Державній комплексній програмі естетичного виховання тощо.

Тому тема громадського виховання молоді є актуальною в наш час. Це обґрунтовано тим, що держава не знаходиться на достатньому рівні економічного розвитку, низький рівень життя підштовхує молодих людей на від'їзд до інших держав на заробіток, а потім назавжди. Таким чином, держава залишається без кваліфікованих кадрів та подальшого

розвитку. Підростає покоління зорієнтоване на закордонні цінності, літературу, фільми, наслідує закордонних героїв, забуваючи або ж не звертаючи зовсім ніякої уваги на народних українських героїв.

В. Сухомлинський застерігав, що «трудність виховання в підлітковому віці полягає якраз у тому, що дитину мало вчать бачити, розуміти, відчувати себе як часточку колективу, суспільства, народу» [5, 287].

Саме «у дитинстві закладається людський корінь, жодної людської рисочки природа не відшліфує – вона тільки закладає, а не відшліфовувати нам – батькам, педагогам, суспільству» [6, 291].

Постановка завдання. Зараз треба впроваджувати державні різноманітні програми із залучення молодих людей до проблеми громадського, національного виховання, а також виховувати повагу до своєї держави та гордість називатися українцем. Якщо людина буде вірити у свою державу, свій народ, то вона буде впевнено досягати своїх цілей і творити на благо держави.

Перед педагогами постає завдання належного забезпечення процесу громадського та

національного виховання, створення відповідних педагогічних умов, пошуку ефективних форм та методів, які б сприяли підвищенню рівня сформованості національного патріотизму та громадської вихованості підлітків. Вагомий внесок у розробку цієї проблеми розкрито в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського, різноманітна творчість якого співзвучна із сучасними тенденціями у вихованні молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемами дослідження громадського виховання молоді, системи національного виховання працювали М. Я. Антонець, Л. С. Бондар, І. А. Зязюн, Л. В. Повалій, В. І. Постовий, В. Л. Омеляненко та ін., розвідки яких базуються на науково обґрунтованій меті виховання – виховати національно свідомого громадянина України, патріота Батьківщини.

Виклад основного матеріалу. «Громадське бачення світу – це жива плоть і кров моральності. Я прагнув, щоб вихованці не тільки знали, розуміли добро й зло, справедливість й несправедливість, честь і безчестя, а й переживали непримиренність, ненависть до соціального зла, безчестя, несправедливості» [5, 435].

Зміст національного виховання можна виразити тріадою «громадянин-патріот-гуманіст». В. Сухомлинський відзначав, що «справжнім громадянином, стійким борцем за високі ідеали стає тільки людина, яка в роки дитинства й отрочтва оволоділа високим мистецтвом людяності, – навчилася бути відданим сином, відданою дочкою своїх батьків. Відданість – не безмовна покора, а облагороджування взаємовідносин у сім'ї, створення радощів для матері й батька».

На наш погляд, громадянськість – це насамперед свідомість, відповідальність, обов'язковість. Людина як громадянин повинна сама відповідати за власне життя, дії, вчинки.

«Громадянське виховання – це виховання громадянськості як інтегративної якості особистості, яка дає можливість людині відчувати себе юридично, соціально, морально й політично дієздатною. Основні риси громадянина закладаються в дитячому, підлітковому та юнацькому віці на основі досвіду, набутого в родині, школі, соціальному середовищі і в подальшому формуються протягом усього життя людини» [5, 75].

Виховання нової людини, людини з високою громадянською свідомістю, яка навіть ціною власного життя здатна відстоювати інтереси нації, держави – найважливіше завдання сучасної школи. «... громадське ідеологічне багатство діяльності дитини в колективі, взаємовідносин між дітьми й іншими, нешкільними колективами. Домогтися того, щоб вихованця вже в дитинстві хвилювало сучасне і майбутнє Вітчизни – одна з найважливіших передумов запобігання моральним зривам у роки отрочтва. Громадянські думки, почуття тривоги, громадянський обов'язок, громадянська відповідальність, національний патріотизм – це серцевина почуття людської гідності. Той, у кого ви сформували ці якості душі, ніколи не виявить себе в чомусь поганому, навпаки – він прагнучиме тільки до доброго, гідного наших ідей, нашого суспільства» [5, 293].

Основні риси громадянина виховуються в дитячому, підлітковому та юнацькому віці. Дитячі роки – це той вік, коли саме «закладаються корені громадянськості».

«Громадянські думки, громадянські переконання, праця – це є та сфера духовного життя в роки отрочтва, яка стає основою благородної, чутливої вимогливої до себе совісті – голосу людського сумління. Щоб наш підліток дорожив найвищими цінностями – святинами народу, він повинен поважати в собі громадянина» [5, 302].

Видатний педагог стверджував, що протягом усіх років навчання в школі учням слід давати не лише систему знань з основ наук. Передусім дітей треба вчити жити, вчити найважливішої мудрості: буття – громадянськість.

«Громадянське життя в роки отрочтва – ціла ділянка виховної роботи. Я завжди прагнув до органічної єдності громадянських думок, почуттів і діяльності, щоб почуття, переживання знаходили свій вияв у благородних вчинках, у праці для людей, для суспільства, для Вітчизни» [5, 302].

Національна ідея виховання – головний принцип побудови системи навчально-виховної процесу в освіті. В. Сухомлинський стверджував: «Одне з найголовніших виховних завдань я вбачаю в тому, щоб бачення світу, особисте ставлення підлітка до явищ навколишньої дійсності, відповідало його

внутрішнім силам, здібностям, можливостям. Серцевиною морального виховання, моральної зрілості підлітка є ідея Вітчизни. Моральна вихованість, духовне благородство людини в роки отрочтва досягається тим, що вона бачить світ через свій обов'язок перед вітчизною; найдорожчою святинею для неї є честь, слава, могутність і незалежність Батьківщини. Те, що входить у сферу повсякденної поведінки (ставлення до людей, допомога слабшому, працьовитість, скромність), визначається ставленням людини до святинь народу» [5, 301–302].

Метою національного виховання на сучасному етапі є:

- утвердження у свідомості молоді національної культури, мовної єдності, національної виразності та неповторності, розуміння важливості для розвитку нації власної держави й необхідності її розбудови;
- виховання національно-державних активістів-патріотів, пріоритетним для яких є добро всієї нації та піклування про її поступ;
- усебічна підготовка до творчої чинної праці з розбудови та захисту незалежної України, рідної духовної і матеріальної культури, а через них до участі в уселюдській культурі;
- досягнення високої культури міжнаціональних відносин, основою яких є національна рівність, взаємна толерантність і пошана.

Зрозуміло, що досягти поставленої мети можна лише в цілеспрямованому процесі вихователя та вихованців. У центрі уваги вихователя має стояти завдання формування національної свідомості та самосвідомості особистості, національного типу особистості, забезпечення духовної єдності поколінь, безсмертя нації.

Система національного виховання є раціональною й ефективною, якщо вона ґрунтується на таких пріоритетних принципах: гуманізація, демократизація, єдність функцій навчання та виховання, народність, оволодіння культурно-історичним досвідом рідного краю, диференціація.

Ключовим напрямом національного виховання молоді є реалізація в навчанні та вихованні принципу народності, який передба-

чає формування національної свідомості, виховання любові до рідної землі та свого народу, вироблення шанобливого ставлення до культурної спадщини, народних традицій і звичаїв. Реалізація принципу народності передбачає роботу зі студентами, учнями на основі історичного минулого рідної землі, матеріального й духовного життя, моралі, культури. Виховання пам'яті родоводу, бажання зберегти символи українського народу. Все це шляхи від забуття до духовного відродження.

Принцип диференціації виховання студентів, учнів передбачає варіантність реалізації змісту, форм і методів виховання з урахуванням їхніх вікових особливостей, нахилів, інтересів.

Зміст національного виховання виражений тріадою «громадянин – патріот-гуманіст». Кожен із цих компонентів має свої характерні ознаки: громадянська відповідальність; громадянська свідомість; громадянська активність; громадянський обов'язок; громадянська гідність.

Громадянська свідомість – це розумове осягнення та внутрішнє сприйняття людиною того реального факту, що вона належить до певного державного соціуму, а також усвідомлення власної гордості за незалежність до своєї нації, сприйняття оточуючого світу крізь призму національних інтересів, уміння мислити образами національної культури.

Громадянський обов'язок формується як державний інтерес, що став обов'язком особистості, внаслідок інтеграції власних інтересів та інтересів держави.

Великої ваги набуває формування почуття громадянської гідності, що означає позитивне ставлення людини до самої себе та інших з огляду на цінності свого народу, виховання поваги до Конституції України, законодавства, символіки.

Характерні ознаки патріота: розуміння та сприйняття української ідеї; сприйняття розбудови незалежної України; готовність до захисту своєї Батьківщини; пошана до історичної пам'яті; любов до рідної культури, мови, традицій; дотримання Конституції, дбайливе ставлення до національних багатств, природи; збереження та зміцнення власного здоров'я та здоров'я однолітків.

Характерні ознаки гуманіста: доброта; толерантність; справедливість; щирість; сумлінність; взаємоповага; принциповість; непримиренне ставлення до фальші, цинізму, лицемірства.

Висновки і перспективи досліджень. Отже, сьогодні вихователі у своїй роботі керуються постановою В. Сухомлинського «Виховуйте людину і виховаєте громадянина», оскільки розуміють, що виховання громадянина України, озброєння учнів знаннями з одночасним подоланням негативних впливів є надзвичайно і невідкладним завданням сучасної школи і суспільства в цілому» [3, 12].

Заслуговує на увагу виховання в дітей суспільних інстинктів: «На очах дитини йде життя роду людського, воно по крихітці відбивається в її пам'яті, інколи обминаючи свідомість, немовби проскакуючи в тайники пам'яті без уваги. Життя відбивається не лише в свідомості, а й у підсвідомості. Пам'ять працює автоматично, інформація з навколишнього світу проникає більше в підсвідомості, ніж у свідомість. Там вона не нагромаджується в безладді, ні, вона ґрунтується, систематизується, даючи про себе знати людськими суспільними інститутами» [5, 299].

Гуманітарне виховання особистості взагалі починається з виховання поваги, шанобливого ставлення до слова. Тому необхідним є введення до програми загальноосвітніх шкіл та вищих навчальних закладів предмета «Мистецтво слова», що передбачає вивчення

мови як вияву духовної самобутності народу. Вивчення літератури потрібно розпочинати з розкриття краси звучання літературного твору, тобто його мови.

Природно, що комплекс впливу засобами народної творчості не повинен подаватись у вигляді навчальних предметів, це має бути максимально можливому рівні форма існування, життя дитини у навчальному закладі. Потрібна система, у якій предметні рамки максимально розширені. Основну роль потрібно відводити у вигляді дидактичної гри. Користь таких ігор, пов'язаних із національними традиціями, обрядами полягає в тому, що людина, беручи на себе певну роль і передаючи дії та вчинки конкретного часу, одержує необхідний обсяг знань, норм поведінки та моралі. Важливим є і естетичний результат ігри, оскільки ситуації гри – уявні, але переживання й почуття – реальні.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / Бех І. Д., Чорна К. І. // Шкільний світ. — 2007 — № 13 — квітень — с. 12
2. Білюк О. В. В. О. Сухомлинський про виховання особистості школярів: Навчально-методичний посібник. — Миколаїв: Вид-во «Ілліон», 2007. — С. 47.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. — К.: Либідь, 1977. — 376 с.
4. Концепція національного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів / Світ виховання. — 2007 — № 4 — С. 36—38.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори у 5-ти томах. — К.: Рад. шк., 1977. — Т. 3. — 670 с.
6. Сухомлинський В. О. Народження громадянина // Вибр. твори: в 5-ти томах. — К.: 1970. — Т. 3. — 291 с.

S. M. TARASOVA
Mykolaiv

V. O. SUKHOMLYNSKYI ABOUT CIVIC UPBRINGING OF TEENAGERS AND MODERN EDUCATIONAL PROBLEMS OF NATIONALLY CONSCIOUS CITIZENS

The article highlights the aspects of civic upbringing of teenagers in the system of V.O. Sukhomlynskyi and modern pedagogical problems of nationally conscious citizens of Ukraine education.

Keywords: civic upbringing, pedagogical conditions of national education, tolerance.

S. M. TARASOVA
г. Николаев

В. А. СУХОМЛИНСКИЙ ОБ ОБЩЕСТВЕННОМ ВОСПИТАНИИ ПОДРОСТКОВ И СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВОСПИТАНИЯ НАЦИОНАЛЬНО СОЗНАТЕЛЬНЫХ ГРАЖДАН

Статья освещает аспекты общественного воспитания подростков в системе В. А. Сухомлинского и современные педагогические проблемы воспитания национально сознательных граждан Украины.

Ключевые слова: общественное воспитание, педагогические условия национального воспитания, толерантность.

Стаття надійшла до редколегії 23.07.2014